

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาคน เพื่อรองรับการพัฒนาสังคม และเมื่อสภาพทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป ระบบการศึกษาไม่อาจสร้างคุณภาพของคนให้สอดคล้องกับสังคมได้ จึงจำเป็นต้องมีที่ยี่งที่ระบบการศึกษาจะต้องได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในด้านบริหารจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่จะต้องสอดคล้องกับความถนัด ความสามารถ ความสนใจ ความต้องการของผู้เรียน การเรียนรู้ของแต่ละคน ครอบคลุม และการเรียนรู้ของสังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

สังคมไทยในปัจจุบันและที่กำลังจะเป็นไปในอนาคต กำลังมีการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน ผลการเปลี่ยนแปลงนี้ ส่งผลให้กระแสของการเป็นโลกวัฒนธรรมเดียวหรือวัฒนธรรมโลกาภิวัตน์แพร่สะพัดมากขึ้น คำถามตามมาคือ เราจะพัฒนาคนอย่างไรเพื่อให้คนมีชีวิตที่ดีงามสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ดีในกระแสของการเปลี่ยนแปลงนี้ สามารถแก้ปัญหาได้ สร้างสรรค์ได้ ปฏิบัติต่อเทคโนโลยีถูกต้อง อยู่ในระบบการแข่งขันทางเศรษฐกิจและเผชิญกับการบริโภคนิยมได้ (พระธรรมปิฎก. 2539 : 5) เพราะโลกยุค 2000 จะแตกต่างไปจากทศวรรษที่ผ่านมาอย่างมาก เนื่องจากเป็นการก้าวข้ามไปสู่ยุคใหม่ที่เรียกว่า "โลกไร้พรมแดน" และ "ยุคข้อมูลข่าวสาร" การแข่งขันในสังคมโลกจะทำให้แต่ละภูมิภาคมีการเปลี่ยนแปลงที่จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในอดีต (รุ่ง แก้วแดง. 2542 : 1)

การสร้างเสริมเข้มแข็งให้กับคนเพื่อให้อยู่ในสังคมโลกาภิวัตน์ได้ ส่วนหนึ่งเป็นหน้าที่ของการศึกษาในระบบ ซึ่งถ่ายทอดสิ่งที่จะพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนลงในหลักสูตรและการสอน หลักสูตรและการสอนที่ครูใช้อยู่จึงต้องปรับเปลี่ยนไปด้วย (อัญชลี สารัตนะ. 2542 : 27) เพราะการศึกษาถือเป็นสินค้าสาธารณะไปไกลขึ้นพื้นฐานที่จับต้องไม่ได้ มองไม่เห็น แต่ส่งผลกระทบยาวต่อสังคม ผลดังกล่าวอาจปรากฏทั้งในแง่ดีและสร้างปัญหา ถ้าการจัดการศึกษาไม่ได้แก้ปัญหาหรือเตรียมคนให้พร้อมกับความเปลี่ยนแปลงของโลก (สมพร กิตติโสภากูร. 2543 : 49) ซึ่งการที่จะพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการบริหารนั้น ประการสำคัญที่จะต้องพิจารณาคือ การวางรากฐานทางการศึกษาให้แก่เยาวชนในชาติ เพราะการศึกษาเป็นพื้นฐานแรกที่จะนำไปสู่การมีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการแก้ปัญหา เพื่อการดำรงชีวิตที่ดีงาม และการที่จะพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายเหล่านั้นได้ การศึกษาเป็นส่วนสำคัญโดยมีครูและผู้บริหารเป็นหลักในการนำการศึกษาไปสู่จุดหมายปลายทางที่ต้องการ

นับตั้งแต่ประเทศไทยนำรูปแบบ "การศึกษาแผนใหม่" จากประเทศตะวันตกเข้ามา ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อประมาณ 100 ปีกว่าที่ผ่านมา เราได้จัดการศึกษาแบบรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางมาโดยตลอด การกำหนดหลักสูตร ตำราเรียน และภาษาที่ใช้ในการสอนล้วนกำหนดโดยส่วนกลางทั้งสิ้น และก่อให้เกิดปัญหาสะสมมาจนถึงปัจจุบัน (พระธรรมปิฎก. 2539 : 221) จนถึงในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2542 ประเด็นการปฏิรูปการศึกษาได้รับการหยิบยกขึ้นมากลางถึงและอยู่ในความสนใจของนักวิชาการ และประชาชนทั่วไป โดยมีความพยายามที่จะแก้ไขจุดบกพร่องของกระบวนการจัดการศึกษาของประเทศ และพัฒนาการศึกษาให้สามารถพัฒนาคนให้มีศักยภาพเพียงพอที่จะดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ ความพยายามดังกล่าวปรากฏผลชัดเจนนับแต่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่มีเจตนารมณ์ให้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน กลุ่มองค์กรสิทธิ สร้างความเสมอภาค ให้โอกาสแก่ทุกคน ทุกฝ่าย ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง และได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (สิริมา หมอนไหม. 2543 : 5) โดยที่กระบวนการจัดการศึกษาต้องมีเป้าหมายหลักร่วมกันว่า การจัดการศึกษาที่เหมาะสมและถูกต้องจะทำให้สามารถแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจและสังคมได้ ท่านผู้รู้ได้มีความเห็นสรุปร่วมกันว่าวิกฤตการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมมีสาเหตุมาจากการจัดการศึกษาที่ไม่มีคุณภาพ การจัดการศึกษาในแต่ละยุคสมัยจะมีความเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงและจะต้องสามารถสนองตอบความต้องการและความคาดหวังของสังคมนั้น การจัดการศึกษาจึงมีการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมตลอดมา

สำหรับประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรมาตามลำดับแต่ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ชัดเจน จนกระทั่งได้มีบทบัญญัติมาตรา 81 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ หรือที่เรียกว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 20 สิงหาคม 2542 ซึ่งสาระในกฎหมายฉบับนี้คือ หัวใจของการปฏิรูปการศึกษาโดยในหมวด 4 ว่าด้วยแนวทางการจัดการศึกษา มาตรา 22 ซึ่งมีสาระสำคัญว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 7) ซึ่งกำหนดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับจัดการศึกษายึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติ โดยเฉพาะครูผู้สอนและผู้บริหารสถานศึกษาที่ถือได้ว่าเป็นบุคลากรสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียน ซึ่งพนม พงษ์โพสุย (2543 : 16) ได้ให้ความเห็นว่า ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นตัวแปรที่สำคัญอย่างหนึ่งของ การปฏิรูปการศึกษาครั้งนี้ ความสำเร็จหรือความล้มเหลวอยู่ที่ครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารการศึกษาซึ่งต้องมีความเข้าใจในกระบวนการทัศนใหม่ในการศึกษา เข้าใจทิศทางและแนวทางที่จะนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในการจัดการศึกษา

ด้วยเหตุผลดังที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยในฐานะเป็นครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นผู้ปฏิบัติงานการสอนมีบทบาทและหน้าที่ จัดกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาให้บรรลุตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และการทำงานที่ทำให้การจัดกระบวนการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ นั้น ขึ้นอยู่กับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งถือได้ว่าเป็นแนวคิดในการ จัดกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และยังส่งผลให้ผู้เรียนได้ พัฒนานตนเองเต็มตามศักยภาพยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบ ความคิดเห็นของครูและผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด บุรีรัมย์ ต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ว่า มีความคิดเห็นอย่างไร เพื่อนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปเป็น ข้อมูลในการพิจารณาวางแผนกำหนดแนวทางแก้ไขปรับปรุง และพัฒนาการจัดกระบวนการ เรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ให้มี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูและผู้บริหารต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและผู้บริหารต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยในครั้งนี้ เป็นประโยชน์ต่อครูและผู้บริหารในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ดังนี้

1. ทำให้ทราบความคิดเห็นของครูและผู้บริหารต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ยึด ผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์
2. เป็นข้อเสนอแนะสำหรับครูและผู้บริหารในการกำหนดแนวทางการจัดกระบวนการ เรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด บุรีรัมย์
3. เป็นข้อเสนอแนะสำหรับครูและผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในการนำไปพัฒนา และปรับปรุงการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วยครู และผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ปีการศึกษา 2544 จำนวน 843 โรงเรียน จำแนกเป็นครูจำนวน 9,816 คน ผู้บริหารโรงเรียน โรงเรียนละ 1 คน จำนวน 843 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 10,659 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้มาจากการสุ่มจากจำนวนประชากร โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางสัดส่วนของ เกรจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan ; อ้างถึงในประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์. 2542 : 148 -149) เป็นครูจำนวน 375 คน และผู้บริหารจำนวน 265 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 640 คน

2. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

2.1.1 ตำแหน่ง

2.1.1.1 ครู

2.1.1.2 ผู้บริหาร

2.1.2 ประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่ง

2.1.2.1 ดำรงตำแหน่งครูผู้สอน จำนวน.....ปี

2.1.2.2 ดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียน จำนวน.....ปี

2.1.3 สถานภาพการสมรส

2.1.3.1 โสด

2.1.3.2 สมรส

2.1.3.3 หย่า / หม้าย

2.1.4 ถิ่นที่อยู่อาศัย

2.1.4.1 พักอาศัยอยู่ในบริเวณโรงเรียน

2.1.4.2 พักอาศัยอยู่นอกบริเวณโรงเรียนเป็นระยะทาง.....ก.ม.

2.1.5 การเดินทางไปปฏิบัติงาน

2.1.5.1 รถประจำทาง

2.1.5.2 รถจักรยานยนต์

2.1.5.3 รถยนต์ส่วนตัว

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นของครูและผู้บริหารต่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ีผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ตามกรอบแนวคิดของการจัดกระบวนการเรียนรู้ทั้ง 4 ด้าน คือ

1. ด้านการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้
2. ด้านการเตรียมการ / ปัจจัยสนับสนุน
3. ด้านการดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้
4. ด้านการวัดและประเมินผล

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความคิดเห็น หมายถึง ความคิดเห็นของครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์
2. ครู หมายถึง บุคคลผู้รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น (โรงเรียนขยายโอกาส) ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์
3. ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ หรือผู้รักษาการแทนในตำแหน่งดังกล่าวข้างต้น ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ปีการศึกษา 2544
4. นักเรียน หมายถึง นักเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์
5. การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การกำหนดจุดหมายสาระการเรียนรู้ กิจกรรม แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียนและการวัดผลประเมินผลที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนและความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. การเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง แนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการเรียนรู้
7. โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนในระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น (โรงเรียนขยายโอกาส) ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์
8. ประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่ง หมายถึง ระยะเวลาที่เริ่มปฏิบัติงานในหน้าที่ครูผู้สอนหรือผู้บริหารโรงเรียนจนถึงปัจจุบัน
9. สถานภาพการสมรส หมายถึง สถานภาพของครูผู้สอนและผู้บริหารเกี่ยวกับการเป็นโสด สมรส หย่าหรือเป็นหม้าย ที่สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์
10. ถิ่นที่อยู่อาศัย หมายถึง ที่พักอาศัยทั้งในและนอกบริเวณโรงเรียนในระหว่างการปฏิบัติงานในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์
11. การเดินทางไปปฏิบัติงาน หมายถึง พาหนะที่ใช้ในการเดินทางไปปฏิบัติงานในหน้าที่ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์